

Het „Algemeen Weekblad“ merkte op:

Voor de christelijke boekhandel in Duitsland zijn zojuist nieuwe verordeningen uitgevaardigd, die voor de verkoop van christelijke lectuur bindend zijn. Volgens deze verordeningen moeten de boekhandelaars en uitgeverij verklaaren, of zij in 't vervolg alleen christelijke uitgaven, met uitsluiting van alle neutrale lectuur, of alleen „wereldlijke“ lectuur verkopen willen. Indien zij hun christelijk karakter willen behouden, moet dit in hun firmamaak duidelijk tot uitdrukking komen. Het is nog niet vastgesteld, waar de grens getrokken wordt; of h.v. onder „christelijk“ uitsluitend bijbels-theologische en stichtelijke lectuur verstaan moet worden, of dat ook de christelijk-georiënteerde belletrie daartoe behoort. Verder is het den niet-christelijken boekhandelaars verboden, christelijke geschriften, in welke vorm ook, door uitstalling in de etalages, op de toonbank, of in prospecti, aan te prijzen. Het aantal christelijke commissie-boekhandelaars zal thans ook achteruitgaan, omdat volgens één der bepalingen nu bijna alleen nog maar firma's, die door den eigenaar-zelf, met eigen kapitaal, geëxploiteerd worden, kunnen voortbestaan. Bovendien is het christelijke firma's niet langer toegestaan, leerlingen ter opleiding aan te nemen.

De tang van den antichrist sluit zich. Het ééne been is communistisch, het andere nationaal-socialistisch.

Wie is sterker?

In het „Algemeen Weekblad“ schrijft de bekende ds. D. J. Baarslag over Kain:

De vraag, vroeger onder het oog gezien, waarom God Abel „aanzag“ en Kain niet, bij hun gelijktijdig offeren, is door sommigen wel eens zoo beantwoord: God, in Zijn soevereine majesteit, heeft, zonder daarvan op eenigen grond aan iemand verantwoordelijkheid schuldig te zijn, Abel aangenomen en Kain verworpen. Men heeft dan den klank in de ooren: „Jakob heb IK liefgehad, maar Ezau gehaat“ (Rom. 9:13) en haalt zich dat mutatis mutandis aldus voor den geest: „Abel heb IK liefgehad en Kain gehaat“. Nu is dit (schijnbaar zoo hard en willekeurig klinkende woord) in dezen zin niet eens op Jakob en Ezau van toepassing en beteekent m.i. slechts, dat Ezau, hoewel oudste, op de tweede plaats kwam en dat de Messiaslijn over Jakob heeft gelopen.

Voor Kain en Abel geldt deze zin in geen geval.

„Er is bij God geen aanneming des persoon“ (Rom. 2:11; vergelijk 2 Kron. 19:7), d.w.z. voor Zijn Allerhoogst Gericht heeft niemand wat vóór op den ander, omdat deze een gunsteling is, gene 'n verschoppeling. God heeft, ook bij het gewelgert offer, Kain niet onherroepelijk verworpen. Abel zocht God. God zoekt Kain.

Twee kwesties worden hier door elkaar gehaald; maar op deze wijze wordt de gereformeerde leer der uitverkiezing van haar grondgedachte losgemaakt.

De consciëntie.

Ds H. Veldkamp laat in „Fr. Kbl.“ zich uit over enkele brochures, betreffende de kwestie-Drachten. Daarin trof mij de uittaling:

We kunnen over de consciëntie niet oordeelen.

Eén der punten nu, die bij de bespreking der gevolgd procedure telkens naar voren kwamen, betrof juist de kwestie der consciëntie. We merkten destijds in ons blad o.m. op:

De (particuliere) synode geeft een eigen interpretatie van 't begrip „wanbestuur“. Het treft, dat daarbij sprake is van „zondige verblindheid“. Wanneer nu het woord wanbestuur door de classis anders is geïnterpreteerd (b.v. door van „opzettelijkheid“ te spreken), dan is feitelijk een andere interpretatie van „wanbestuur“ door de particuliere synode gegeven dan door de classis. Het geval laat zich denken, dat iemand „zondige verblindheid“ bij zichzelf mogelijk acht en ook wel achteraf belijden wil, maar de beschuldiging van opzettelijkheid verre van zich werpt. In zulk een geval zou zoo iemand de aanklacht van wanbestuur afwijzen, wanneer ze komt, gelet op de classische interpretatie, doch deze zelfde klacht met de synodale interpretatie kunnen aanvaarden. Doet hij dit laatste, dan is daarmee de zaak voor een oogenblik gered, maar het probleem is niet opgelost; want een particuliere synode, die 't begrip „wanbestuur“ anders interpreteert dan de classis, erkent daarmee de facto, dat de classis onjuist geformuleerd heeft en dat de weigering van schuldbelijdenis tegenover de classis gemotiveerd kon zijn. Het behoort tot den goeden rechtsregel, dat een vonnis verloochend wordt, wanneer de termen, waarin het vervat is, onjuist geacht worden; vooral, wanneer op die termen alles vastzat.

Zoo denken we nog er over.

De heer Janse over Pred. 12:7.

Naar ik uit „De Wachter“ en „Amersf. Kb.“ vernam, heeft prof. Waterink in „Calv. Wkbl.“ gezegd, dat heel wat kerkbodes eerst waren ingenomen met den heer Janse, dat ze, nu prof. Ridderbos sprak tegen hem, zijn bijgedraaid, en dus wat haastiglijk waren gebleken. Ik weet niet, of prof. Waterink dit ook constateert van die bladen, die eerst zijn geschriften over de ziel aanbevalen, terwijl ze later tot tweemaal toe een nadere verklaring lazen. Ik heb de stukken van prof. Ridderbos, die zijn begonnen te verschijnen tijdens mijn Amerikaanse verblijf, niet kunnen citeeren, maar geloof, dat er nog vraagpunten genoeg overblijven. Ook, dat men den heer Janse niet steeds begrijpt. Teneinde hem recht te doen, citeer ik „Pro Ecclesia“:

Prof. Ridderbos gaat in het Maartnummer van het „Geref. Theol. Tijdschrift“ uitvoerig in op de kwestie

van het spraakgebruik der H. Schrift. Ik ben hem dankbaar daarvoor. Want hier is inderdaad, zooals hij schrijft: de kern en hoofdzak.

Vóór hij echter op het spraakgebruik van het Oude Testament ingaat, wijst hij op Prediker 12:7 in verband met Gen. 2:7, om te bewijzen, dat het met de roeach (geest) van den mensch anders staat dan met de roeach (geest, adem, ziel) van het dier.

En voorts betoogt hij, dat de leer van het voortbestaan na den dood ook in het Oude Testament wordt gevonden.

Uit alles wat ik hier vóór heb geschreven kan wel blijken, dat ik er nooit aan heb getwijfeld, dat het met de roeach van den mensch anders staat, dan met de roeach van het dier — en al evenmin is er ooit eenige twijfel bij mij gerezen of het Oude Testament het voortbestaan na den dood erkent.

Dit alles is niet in het geding.

Wel is in geding of het wáár is wat prof. R. dan laat volgen: n.l. dat de leer van het voortbestaan ons moet „nopen“, om de dichotomistische opvatting te aanvaarden.

In Pred. 12:7 staat „en dat het STOF terugkeert tot de aarde gelijk het geweest is, en de GEEST terugkeert tot God, die hem gegeven heeft“.

Prof. Ridderbos leest nu voor „stof“: dichotomistisch „lichaam“ en voor „geest“ leest hij dichotomistische „ziel“.

En ja, als iemand zoo leest, dan is de conclusie gewettigd, zooals hij deze formuleert: „Het uiteengaan van den mensch in twee deelen (hij bedoelt de dichotomistische twee deelen, die bij de schepping werden tezamen gevoegd tot een twee-eenheid met een duidelijk „band“ tusschen lichaam en ziel, als stofsubstantie en geestsubstantie) wordt hier wel zeer duidelijk uitgesproken. En dit wordt in verband gebracht met den tweefriet oorsprong der deelen. Het lichaam wordt „stof“ genoemd, dat wederkeert tot de aarde, waaruit het is genomen; de geest gaat weer tot God, die hem gegeven heeft! De geest des menschen wordt op een bijzondere wijze met God in verband gebracht“. Tot zoover prof. Ridderbos.

Mijn hooggeachte opponent heeft het zich met dezen tekst wel wat gemakkelijk gemaakt. Ik heb in mijn boek ook beleden, dat het stof tot de aarde keert en dat de geest tot God keert.

Even verder:

Nu echter was prof. R. zoo zeker van zijn lezing: stof = dichotomistisch lichaam en geest = dichotomistische ziel, dat hij met een tikje ironie er tusschen voegt: het lichaam wordt — „als ware het opzettelijk gezegd om den heer J. in het ongelijk te stellen“... stof genoemd.

Wat hij moest bewijzen (dat de H. Geest bij monde van den Prediker met „stof“ dichotomistisch lichaam bedoelt), dat laat hij Hem zeggen „als ware het opzettelijk tot den heer J. gezegd om hem in het ongelijk te stellen“.

Ook dit:

En waar ik de woorden „stof“ en „geest“ niet durf vereenzelvigen met de woorden lichaam en ziel en schriftuurlijk spraakgebruik en nog minder met de dichotomistische ziel-lichaam twee-eenheid, daar moest prof. R. allereerst aangetoond hebben, dat „stof“ hier gelijk is aan „lichaam“ en dát weer gelijk aan 't dichotomistisch lichaamsbegrip. En zoo ook geest = ziel = dich. ziel.

Mogelijk vraagt een lezer mij, of dan het lichaam niet van stof is. Zeer zeker. Maar wie „lichaam“ zegt, zegt al veel meer dan stof. „De Nachtwacht“ van Rembrandt is van doek en verf en hout. Bij brand kan „De Nachtwacht“ tot stof wederkeeren. Maar wie „De Nachtwacht“ zegt, die zegt toch meer dan: doek, verf, hout?

En dat het laatste woord in de wetenschap nog niet gezegd is over de verhouding van begrippen geest en ziel, dat weet ieder, die een weinig ter zake kundig is.

In een der voorafgaande artikelen gaf ik een citaat van prof. Bavinck, waaruit bleek, dat hij een psychisch (ziele) leven aanneemt bij het ongeboren kind vóór dat het zijn geest krijgt.

Als ik dan blijf onderscheiden tusschen „geest“ en „ziel“ in de Schrift, dan is er m.i. geen reden voor een man van wetenschap om al deze nadere onderscheidingen maar te negeren en te doen alsof de Auteur van Prediker 12:7 het opneemt vóór de theorie van Aristoteles en Thomas van Aquino en de Gereformeerde dichotomisten tegen „den heer J.“.

Voor het recht verstaan van de bedoeling van den heer Janse is de verwijzing naar „De Nachtwacht“ leerzaam.

Ambtsdrager bij de gratie van den werkgever?

Onder dit opschrift schrijft „Delfshavensche Kerkbode“ (het stuk was niet geteekend):

In het Juni-nummer van A.R.-Staatkunde wordt een vraag gesteld, welke ons attent moet maken op een dreigend gevaar. Medegedeeld wordt hoe sommige werkgevers van hun employé's en andere werknemers verlangen dat zij verlof zullen vragen tot het eventueel aanvaarden van bestuursfuncties, kerkelijke ambten e.d., ook al worden deze geheel in den eigen vrijen tijd vervuld. Deze eisch werd soms gesteld ná de indiensttreding, waarbij het zelfs is voorgekomen dat toestemming geweigerd werd voor het vervullen van het ambt van ouderling. Gevraagd wordt of zulks niet te veel ingrijpt in de vrijheid der werknemers.

Dr Noteboom, welke deze vraag beantwoordt, geeft eerst een algemeene richtlijn aan. Het is, zegt hij, aanbevelenswaardig dat de vrijheid en verantwoordelijkheid van personen, in dienst van anderen, hetzij van personen of lichamen, zooveel mogelijk worde geëerbiedigd.

Waarom?

Omdat de persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid moet gezien worden als een gave Gods, welke den mensch is verleend tot het dienen van God in vrije gehoorzaamheid en tot het ontplooiën van de hem toevertrouwde geestelijke en lichamelijke capaciteiten op alle levens-terreinen, waarop hij hetzij door zijn persoonlijke aanleg, hetzij door den loop der omstandigheden een taak heeft te vervullen.

Vervolgens:

Moelijker dan het aangeven van een algemeene richtlijn is echter de toepassing en handhaving daarvan in de praktijk. Het is toch een niet te ontkennen feit, dat door het treden in dienst van een corporatie of individueelen werkgever men zich eenige beperking oplegt, samenhangend met den aard der dienstbetrekking. Trouwens elke overeenkomst, welke wij aangaan, legt ons zekere verplichtingen en daarmede samenhangende beperkingen van onze vrijheid op. De vraag is nu maar: hoever mogen die beperkingen, speciaal van de vrijheid van personen in dienstbetrekking, gaan? Bij het aangaan der dienstbetrekking is als regel van een duidelijke overeenkomst inzake wederzijdse rechten en verplichtingen geen sprake. Reglementen of algemeen erkende usantiën van het bedrijf of den dienst, waarin men werkzaam is, geven ten deze noch een duidelijk, noch een volledig beeld. Daarom zal men hoofdzakelijk moeten letten op den aard van een bepaald bedrijf of van een bepaalden dienst en op de omstandigheden van plaats en tijd, waarin men zich bevindt. Immers, al laten wetten, reglementen en usantiën in den regel vrijheid, dat wil nog niet zeggen dat het personeel nu een onaantastbaar recht heeft om te doen wat het wil voor zoover niet door die wetten, reglementen en usantiën beperkingen worden gesteld.

De vraag wat het belang van dienst of bedrijf in verband met de omstandigheden vordert, is een factor van groote beteekenis bij de beantwoording van de vraag tot hoever de eventuele vrijheidsbeperkingen gaan.

En nu is het een niet te ontkennen feit dat het antwoord op de vraag: wat vordert dienst of bedrijf, voor rekening ligt van de verantwoordelijke leiding. Hier nu schuilt het gevaar. Het recht om zekere vrijheidsbeperkingen te stellen in het belang van den dienst of het bedrijf, gezien den aard van zulk een dienst of zulk bedrijf, kan niet worden ontzegd aan hen die daarvoor verantwoordelijk zijn, doch het gevaar van misbruik ligt hier voor de hand. Een patroon kan de vrijheid van zijn ondergeschikten, gebruik makend van hun economische afhankelijkheid, zoodanig bekorten, dat van hun vrijheid, met name ook van hun godsdienstige en politieke vrijheid, niet veel overblijft.

En hier lijdt niet alleen de persoonlijke vrijheid schade, doch schade wordt evenzeer gedaan aan een goede ontwikkeling van ons kerkelijk, maatschappelijk en politiek leven. Het aantal personen, hetwelk voor leidende functies in aanmerking komt, is toch reeds beperkt genoeg. Bij meerdere beperking dreigt zoo verwording in kerkelijke, maar ook in maatschappelijke en politieke aangelegenheden.

Tenslotte:

De oplossing zal allereerst moeten worden gezocht in verlevendiging van het besef bij werkgevers en werknemers, dat eerbiediging van de persoonlijke vrijheid een zaak is van het hoogste belang. Voor den christelijken werkgever is dit een zaak van het hoogste belang, omdat die vrijheid haar grondslag vindt in den wil Gods. Die den mensch schiep, hem een plaats gaf op de aarde en hem de roeping gaf om met de hem verleende lichamelijke en geestelijke gaven te weeten en hierdoor God op aarde te dienen. Maar ook voor den werkgever, die niet deze dingen ziet in het licht van Gods Woord, is deze vrijheid een zaak van het grootste belang, wijl ze een voorwaarde is voor een gezonde en natuurlijke ontwikkeling van individu en van samenleving.

Tholen.

Ds P. van Dijk zegt in „Noordhollandsch Kerkblad“ gelezen te hebben in „Hervormd Nederland“ volgende karakteristiek van het „kerkelijk leven“ op Tholen:

„De samenkomsten der gemeente zijn geen samenkomsten der geloovigen, waartusschen naar Calvijn's woorden hypocrieten zijn. Neen, de kerk is bekeeringsinstituut, waarheen de schare gaat, want men kan er getroffen worden.“

„t Huwelijk behoort tot 't „gewone“ terrein. Veelal zijn het gedwongen huwelijken, maar ook als dit niet het geval is, wenscht men geen kerkelijke inzegening. De huwelijksregisters kunnen soms jaren aaneen gesloten blijven. Voor de Zending gevoelt men weinig. Christelijke scholen zijn er bijna niet. Is dit alles misschien ook oorzaak, dat de Geref. Kerken hier zoo weinig invloed uitoefenen? Smalend wordt soms gesproken over de „doleerenden“ die alles verwachten van goede werken.“

Men is wel godsdienstig, men gaat gaarne ter kerk, de Bijbel wordt trouw gelezen, maar de godsdienst is voor de binnenkamer....

Dit komt uit in het geheele leven. Men verzet zich niet tegen de gevaren, omdat men ze niet als gevaren ziet.... „Men kan ook in de kroeg bekeerd worden“.

Verreweg het grootste deel der arbeiders is georganiseerd in den modernen landarbeidersbond, zelfs de leden der Geref. Gemeenten.

Dit behoort immers tot het terrein van het „gewone“ leven. En zoo treft men hier aan, wat voor een vreemde deling onbegrijpelijk is, n.l. dat er in verschillende van deze orthodoxe gemeenten enkele socialistische gemeenteraden zitten.... Nu is dit het wonderlijke: Zeer velen, die voor de gemeenteraden „rood“ stemmen, brengen voor de verkiezing der leden van de Tweede Kamer hun stem uit op Ds Kersten.“